

4. Statystychni dani Ministerstva ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy za 2013-2015 roky [Statistical data of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine for 2013-2015 years]. (n.d.). *minagro.gov.ua*. Retrieved from <http://minagro.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Sabluk, P.T., & Luzan, Iu.Ia. (2011). Osnovni napriamy udoskonalennia derzhavnoi ahrarnoi polityky v Ukraini [The main directions of improvement of the state of Agrarian Policy in Ukraine]. *Ekonomika APK - Economics of agriculture*, 5, 3–17 [in Ukrainian].
6. Silske gospodarstvo Ukrainy za 2010-2015 rik: publikatsiia dokumentiv Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Agriculture of Ukraine for 2010-2015 year: publication of documents of the State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.org*. Retrieved from <http://www.ukrstat.org/> [in Ukrainian].
7. Ukraine in number in 2014: Statistical Yearbook (2015). Kyiv: *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*.

Svetlana Frunza, Associate Professor, Ph.D in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Kirovohrad National Technical University, Kirovohrad, Ukraine

Problems and Directions of Improvement of Public Financial Intervention of Agricultural Enterprises in Ukraine

Today, there is no proper legal mechanism of implementing financial and commodity interventions in agriculture of Ukraine. The aim of this work is the study of the current status of state financing of agrarian enterprises of Ukraine to identify problems and give suggestions for the improvement of the state financial support through financial intervention. The article defines the directions of the state stimulation of agricultural sector of Ukraine through the implementation of the state financial interventions.

The current state of agriculture was investigated. This is a problem for domestic agricultural producers, which is limited financial resources, lack of necessary volumes of own funds, limited access to loan and borrowed funds. The state of financial support in the form of financial intervention becomes important.

We proposed the measures for improving state of financial intervention of agricultural enterprises in Ukraine. Use the funds existing duties, taxes and other payments related to the sale of agricultural products, raw materials and supplies. This form will allow funds through the reallocation of resources between sectors of the economy without increasing the tax burden and expenditure budgets of different levels.

state agricultural intervention, financial intervention, commodity intervention, public funding, regulatory monetary valuation of land, fixed agricultural tax

Одержано (Received) 14.05.2016

Прорецензовано (Reviewed) 25.05.2016

Прийнято до друку (Approved) 26.05.2016

УДК 336.71

Т.М. Шишкіна, канд. пед. наук

Приватний вищий навчальний заклад «Університет сучасних знань», м. Київ, Україна

Сучасні проблеми антикризового управління у банківській діяльності

У статті проведено аналіз теоретичних основ антикризового управління в банківській справі, досліджена сутність поняття «антикризове управління». Проведено аналіз сучасного стану банківської системи України, її проблем. Визначено напрямками посилення ролі та функцій НБУ щодо стратегічного розвитку та антикризового управління банківською та фінансовою системою в умовах фінансової нестабільності. На рівні менеджменту організації визначено антикризову стратегію управління банком.

центральный банк, банківська система, антикризовий менеджмент, антикризове управління

Т.М. Шишкіна, канд. пед. наук

Частное высшее учебное заведение «Университет современных знаний», г. Киев, Украина

Современные проблемы антикризисного управления в банковской деятельности

В статье проведен анализ теоретических основ антикризисного управления в банковском деле, исследована сущность понятия «антикризисное управление». Проведен анализ современного состояния банковской системы Украины, ее проблем. Определены направления усиления роли и функций НБУ по стратегическому развитию и антикризисному управлению банковской и финансовой системой в

© Т.М. Шишкіна, 2016

условиях финансовой нестабильности. На уровне менеджмента организации определена антикризисная стратегия управления банком .

центральный банк, банковская система, антикризисный менеджмент, антикризисное управление

Постановка проблеми. Ефективність банківської системи - одна з головних умов розвитку економіки України. Прогнозованість, прозорість та ефективне управління банківською системою є ключовими елементами її стабільності та привабливості для інвесторів, суб'єктів господарювання та для вкладників. Сучасна економічна та політична ситуація у світі вплинула на рівень фінансово-економічного стану в Україні, гостро постали питання ефективного антикризового управління, а інколи - взагалі його відсутності. Саме тому важливим є зосередження уваги на антикризовому управлінні, за допомогою якого можна передбачати, вчасно розпізнавати і успішно вирішувати найскладніші проблеми економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Банківські кризи є предметом наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених і практиків. В сучасній науковій літературі проблеми антикризового управління банківською системою активно досліджують М. Бас [1] С. Буковинський [2], Н. Гавловська [3], В. Міщенко [4; 7], С. Міщенко [6; 7], С. Науменкова [8], О. Петрик [10], Л. Швайка [11] та інші науковці. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень щодо сутності та інструментів антикризового управління, а також підвищення актуальності та практичної значущості цієї проблеми останнім часом, вона поки що залишається актуальною. Узагальнення наявних праць показує, що вони присвячені, як правило, організаційним-правовим аспектам подолання кризових явищ у банківській системі. Наразі залишаються актуальними проблеми формування ефективного антикризового управління з боку центральних банків та формування антикризової політики на рівні одного банку, як структурної одиниці банківської системи.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасних кризових явищ в банківській системі України, визначення напрямків та функцій центральних банків щодо антикризового управління банківською системою в умовах фінансової нестабільності, на рівні менеджменту організації визначення антикризової стратегії управління банком.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день банківська система України знаходиться в стані рецесії, причиною чого стали не тільки наслідки світової фінансово-економічної кризи, але і політичні фактори, які ще більше поглиблюють цей спад. Недовіра до банківської системи України призвела до значного відтоку капіталу, що і виявило слабкі сторони цієї системи. Спад промислового виробництва, масштабів будівництва, купівельної спроможності громадян тощо, призвели до різкого зменшення повернутих кредитів. Вартість вилученого у боржників майна, яке знаходилося під заставою, не покриває сум кредитів.

Протиріччя у законодавстві стосовно правомірності такого вилучення тільки погіршують відносини між банками та їх клієнтами. Відсутність системи прогнозування та попередження кризових явищ, не достатньо серйозне відношення адміністрації банківських установ до оперативних проблем та відсутність необхідних резервів і стало причиною того, що перед частиною українських банків постала проблема банкрутства.

На думку дослідників не останню роль в поглибленні кризи банківських установ зіграли диспропорції у проведенні монетарної і фінансової політики НБУ, зокрема застосування економічно не обґрунтованої облікової ставки НБУ, надмірне розширення курсового валютного коридору, що лише посилює розвиток інфляції та ускладнює функціонування банківських структур [7, с. 269].

Результати проведених розрахунків на основі даних Національного банку України, дозволили зробити висновок, що станом на 01.04.2015 року в Україні функціонувало 148 банківських установ (в тому числі 46 банків з іноземним капіталом). На початок травня 2016 року в Україні функціонує 109 банків (без врахування неплатоспроможних банків), з них 42 банки з іноземним капіталом. Упродовж 2014-2016 років 73 банки були виведені з ринку. 8 банків були виведені з ринку в 2016 році, зокрема два банки за непрозору структуру власності та два - за порушення банківського законодавства в сфері фінансового моніторингу (ліквідація) [9].

Перебіг фінансових, банківських та політичних криз, які сталися упродовж останніх десятиліть, показав, що на сьогоднішній день відбувається суттєва зміна ролі та функцій центральних банків, які з органів регулювання грошового обігу та банківської системи, а також інститутів стратегічного розвитку національної економіки перетворюються на органи антикризового управління банківськими та фінансовими системами.

МВФ відносить Україну до країн з нестійкою економікою. За таких умов посилюється роль і значення макропруденційної політики та макропруденційного регулювання в діяльності центральних банків щодо поєднання функцій стратегічного розвитку та антикризового управління на основі використання інструментів монетарного регулювання [7, с. 267].

Ми солідарні з визначенням запропонованим науковцями, що антикризове управління це - система управління, яка має всебічний характер та направлена як на попередження, так і на усунення несприятливих для бізнесу явищ, з використанням наявних ресурсів та потенціалу виживання, або реалізації спеціальних процедур (таких як санація, реструктуризація, банкрутство, ліквідація) [5, с. 56]. Таким чином, можна зазначити, що антикризове управління банківською системою передбачає систему управлінських заходів та рішень щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання криз і їх причин на усіх рівнях банківської системи.

Зарубіжні науковці антикризовий менеджмент часто визначають як діяльність, яка необхідна для подолання стану, що загрожує існуванню суб'єкта господарювання, при цьому основна увага акцентується саме на виживанні. Водночас підкреслюється позитивний характер криз, а антикризовий менеджмент визначається як створення інструментів, які дозволяють повідомити про наближення переломного періоду та необхідності розробки нового курсу розвитку.

Сьогодні вітчизняні банківські структури залишаються беззахисними, їх антикризові програми неефективними. Непередбачуваність ситуації, високий темп змін, нові управлінські проблеми, з якими раніше банкам не доводилося стикатися, - це лише частина викликів для банківських установ України в сучасних умовах. Трансформувалися і цілі діяльності банків: якщо раніше банки були орієнтовані на ефективність діяльності, стабільність та прибутковість, то сьогодні все важливішим стає питання виживання та стабілізації фінансового стану.

Позитивне антикризове управління банківськими установами України можливе лише за умови передбачення і попередження складних проблем, та постійного пошуку їх розв'язання.

Аналіз робіт науковців дозволяє стверджувати, що існує п'ять етапів управління кризою, а саме:

- визначення проблем (прискорені зміни в економіці, політиці, технологіях, тощо);
- сортування проблем за їхньою значимістю для банку;
- вироблення варіантів стратегій;
- реалізація програми;

- оцінка програми в аспекті досягнення мети [4, с. 101-109].

На нашу думку досягти поставлених цілей (реалізація п'яти етапів) можливо при гнучкому підході до процесу управління. Ресурси мають розподілятися відповідно до антикризових пріоритетів.

З боку держави регулювання банківського антикризового управління має бути направлене на:

- удосконалення та оновлення нормативної бази;
- перегляд монетарної та фінансової політики НБУ;
- фінансове оздоровлення банків;
- сприяння інноваційній активності та діяльності по реорганізації найбільш економічно нестійких банків;
- розробка та впровадження системи депозитного страхування.

Забезпечення стабільного розвитку й антикризового управління банківською системою країни значною мірою обумовлене ефективністю та цілеспрямованістю здійснення НБУ грошово-кредитної політики, а також послідовністю і доцільністю застосування тих чи інших інструментів грошово-кредитного регулювання.

До останнього часу в законодавстві більшості країн світу головна мета діяльності центральних банків (в Україні - НБУ) визначалась як забезпечення стабільності національної грошової одиниці на основі регулювання грошового обігу та реалізації антиінфляційної політики. Але за останні десятиріччя банківські та фінансові установи змусили центральні банки зосередити увагу на посиленні фінансової стабільності, а саме на забезпеченні стабільності банківської системи. Тому поряд із підтримкою стабільності грошової одиниці до основних завдань центральних банків було віднесено забезпечення стабільності банківської та фінансової систем, а також сприяння економічному розвитку. Таке структурування цілей діяльності центральних банків визначає не лише їх пріоритетність для національної економіки країни, а й ступінь впливу грошово – кредитної політики на їх вирішення. Це обумовлено насамперед тим, що кількість інструментів центрального банку обмежена, а тому їх слід використовувати за цільовим призначенням, забезпечуючи почергове досягнення окремих цілей [6, с. 169].

Визначення виду грошово – кредитної політики та його кількісне оцінювання є головним практичним завданням монетарного регулювання. В період 2014-2015 роки грошово – кредитна політика НБУ через значні обсяги рефінансування банків і девальвацію гривні призвела до різкого підвищення темпів інфляції. Вплив політичної та економічної кризи, недосконалість грошово – кредитної політики призвело до порушення механізмів фінансового посередництва, функціонування міжбанківського кредитного та валютного ринків, велика кількість банків була ліквідована, це і стало причиною системної банківської кризи.

У 2015 році НБУ спочатку намагався підвищувати офіційну облікову ставку, а потім знижувати. Все це не дало позитивного результату. Наслідком недосконалої грошово-кредитної політики НБУ стала банківська криза. Для її подолання виникла необхідність розробки та реалізації нового механізму антикризового управління.

Аналіз робіт [7, с. 271; 10, с. 3-5] дозволяє стверджувати, що оптимальними напрямками посилення ролі та функцій НБУ щодо стратегічного розвитку та антикризового управління банківською та фінансовою системою в умовах фінансової нестабільності можуть бути:

- чітке визначення та характеристика виду грошово-кредитної політики залежно від стану економіки та кон'юнктури ринку;

- запровадження контрциклічної антикризової грошово-кредитної політики як складової механізму монетарного регулювання економіки;
- визначення ступеня впливу грошово-кредитної політики на макро-фінансову стабільність та економічне зростання;
- розроблення макропруденційної політики та реалізація центральним банком макропруденційного регулювання з метою поєднання функцій стратегічного розвитку та антикризового управління фінансової ба банківської системи;
- посилення в системі монетарного регулювання економіки ролі монетарного трансмісійного механізму та його впливу на стан грошово-кредитного ринку та реальний сектор економіки.

Висока ймовірність виникнення кризових явищ у процесі діяльності банку, як структурної одиниці банківської системи, зумовлює необхідність впровадження спеціалізованих заходів протидії їх розвитку та нейтралізації. Засобом такої протидії повинно стати антикризове управління банком.

На нашу думку антикризове управління банком повинно включати:

- розробку стратегій, що дозволяють досягати конкурентних переваг на ринку з урахуванням ризиків (такі стратегії у першу чергу повинні орієнтуватися на користувача послуг);
- формування антикризової команди менеджерів і реалізація програми по виходу з кризи;
- проведення заходів, направлених на залучення фінансових ресурсів в організацію і реструктуризація кредиторської заборгованості;
- вибір оптимальної кадрової політики;
- створення системи прогнозування та попередження кризових явищ.

Антикризовий менеджмент може містити в собі чимало функцій і взаємопов'язаних операцій для досягнення стабілізації банківської установи та стимулювання її ефективної діяльності. Однією з найважливіших функцій антикризового управлінського апарату є розробка планів управління кризовими ситуаціями. Розробка і реалізація таких документів сприяє мінімізації негативного впливу кризових ситуацій на діяльність банку, підвищує його адаптацію до змін у зовнішньому середовищі та сприяє швидкому подоланню негативних наслідків кризи.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Основним моментом при дослідженні банківських криз є аналіз їх впливу на банківську систему в цілому. Економічні наслідки для країни залежать від кількості банків, які постраждали від кризових явищ. Якщо ж серйозні труднощі починають відчувати банки, що здійснюють найбільші обсяги основних банківських операцій, кризу можна вважати як системну, тобто такою, яка загрожує всій банківській системі.

Боротьба з негативними кризовими явищами можлива лише за умови комплексного підходу до факторів, які їх спричиняють, саме тому необхідною умовою є розробка плану антикризового управління на рівні центрального банку країни, та визначення лінії антикризового управління банку, як структурної одиниці банківської системи.

Діагностика та попередження банківських криз, повинна стати стратегічним напрямком у програмах і прогнозах економічного розвитку країни. Подальші наукові дослідження потребують доопрацювання науково-методичних підходів до антикризового моніторингу фінансового стану банку та розробки практичних рекомендацій щодо планів реагування на кризові явища.

Список літератури

1. Бас М.А. Антикризове управління банківськими установами: теоретичний аспект [Текст] / М.А. Бас // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – № 5. – С. 25–27.
2. Буковинський С.А. Банківська система України на шляху Євроінтеграції [Текст]: [монографія] / С.А. Буковинський [за ред. Буковинського С.А.]. – К.: Національний банк України. ЦНД, УБС, НБУ, 2015. – 496 с.
3. Гавловська Н.І. Антикризовий менеджмент банківських установ України [Текст] / Н.І. Гавловська, Є.М. Рудніченко, О.В. Белінська // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький, 2010. – № 3. – С. 107–110.
4. Кириченко О.А. Банківський менеджмент: Підручник. [Текст] / О.А. Кириченко, В.І. Міщенко – К.: Знання, 2005. – 831 с.
5. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: Підручник. [Текст] / Л. О. Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2005. – 824 с.
6. Міщенко С.В. Проблемы устойчивости денежного обращения [Текст] : [монографія] / С.В. Міщенко - Москва: Новое знание, 2014. – 399с.
7. Міщенко С.В. Поєднання функцій стратегічного розвитку та антикризового управління в діяльності центральних банків [Текст] / С.В. Міщенко, В.І. Міщенко В.І. // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – №2(176). – С. 266–272.
8. Науменкова С.В. Нові тенденції в механізмі регулювання фінансового сектору [Текст] / С.В. Науменкова // Вісник Національного банку України. – 2011. – №12. – С.4–11.
9. Національний банк України. Показники банківської системи [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36081&cat_id=3600.
10. Петрик О.І. Основні аспекти макропруденційної політики в сучасних умовах [Текст] / О. І. Петрик // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 9(211). – С. 3–5.
11. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник. [Текст] / Л. А. Швайка. – К.: Знання, 2006. – 435с.

References

1. Bas, M.A. (2010). Antykryzove upravlinnia bankivs'kymy ustanovamy: teoretychnyj aspekt [Crisis management of banking institutions: theoretical aspect]. *Ekonomika. Finansy. Pravo - Economics. Finance. Right*, 5, 25-27. [in Ukrainian].
2. Bukovyns'kyj, S.A. (2015). *The banking system of Ukraine towards European Integration*. S.A. Bukovyns'kyj (Ed.). Kyiv: Natsional'nyj bank Ukrainy. TsND, UBS.
3. Havlovs'ka, N.I., Rudnichenko, Ye.M., & Belins'ka, O.V. (2010). Antykryzovij menedzhment bankivs'kykh ustanov Ukrainy [Crisis management at banking institutions of Ukraine]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu – Bulletin of Khmelnytsky national University*, 3, 107-110 [in Ukrainian].
4. Kyrychenko, O.A., & Mischenko, V.I. (2005). *Bankivs'kyj menedzhment [Bank management]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
5. Lihonenko, L. O. (2005). *Antykryzove upravlinnia pidpriemstvom [Crisis management of the enterprise]*. Kyiv: KNTEU [in Ukrainian].
6. Mishhenko, S.V. (2014). *Problemy ustojchivosti denezhnogo obrashhenija [Problems of stability of monetary circulation]*. Moskva: Novoe znanie [in Russian].
7. Mischenko, S.V., & Mischenko, V.I. (2016). Poiednannia funktsij stratehichnoho rozvytku ta antykryzovoho upravlinnia v diial'nosti tsentral'nykh bankiv [The combination of features of strategic development and crisis management in Central banks ' activities]. *Aktual'ni problemy ekonomiky – Actual problems of Economics*, 2(176), 266 – 272 [in Ukrainian].
8. Naumenkova, S.V. (2011). Novi tendentsii v mekhanizmi rehuliuвання finansovoho sektoru [New trends in regulation of financial sector]. *Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 12, 4-11 [in Ukrainian].
9. Natsional'nyj bank Ukrainy. Pokaznyky bankivs'koi systemy [About national Bank of Ukraine: Law of Ukraine from 20.05.1999 №679-XIV]. www.bank.gov.ua. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36081&cat_id=3600 [in Ukrainian].
10. Petryk, O.I. (2013). Osnovni aspekty makroprudentsijnoi polityky v suchasnykh umovakh [Basic aspects of macroprudential policy in modern conditions]. *Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 9(211), 3–5 [in Ukrainian].
11. Shvajka, L.A. (2006). *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky: Navchal'nyj posibnyk. [State regulation of the economy: Textbook]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

Tetiana Shyshkina, PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogic Sciences)
Private Higher Educational Institution "University of Contemporary Knowledge", Kyiv, Ukraine

Modern Problems of Crisis Management in Banking

The purpose of this article is the analysis of modern crisis phenomenon in the banking system of Ukraine, the definition of the directions and functions of the Central banks on crisis management of the banking system in the conditions of financial instability at the level of management defining crisis management strategy of the Bank.

In the article theoretical bases of crisis management in the banking business, the essence of the concept of "crisis management" were analysed. According to the NBU, the analysis of the current state of the banking system of Ukraine and its problems was carried out. The areas to strengthen the role and functions of the NBU strategic development and crisis management in the banking and financial system in the conditions of financial instability were identified. Crisis management strategy of the Bank on the level of management was defined.

For the diagnosis and prevention of banking crises should be the strategic directions, programs and forecasts of the economic development of the country. Further research need further development of scientific-methodical approaches to crisis monitoring of the financial condition of the Bank and development of practical recommendations on plans to respond to the crisis.

central Bank, banking system, crisis management, crisis administration

Одержано (Received) 12.05.2016

Прорецензовано (Reviewed) 25.05.2016

Прийнято до друку (Approved) 26.05.2016

УДК 336.71

Рахима Шукрадин кызы Байрамова, докторант
Азербайджанский университет кооперации, г. Баку, Азербайджан

Совершенствование управления банковскими рисками при кредитовании агропромышленных предприятий

В статье рассматриваются тенденции развития инструментов управления банковскими рисками при кредитовании агропромышленных предприятий, предлагаются основные направления понижения уровня риска и повышения эффективности кредитования агропромышленных производителей в современных условиях. Анализируется методический подход к разработке кредитной стратегии банка, отвечающий требованиям государственной политики по поддержке сельскохозяйственного производителя. Установлено, что для повышения эффективности кредитования агропромышленной сферы в условиях проявления рисков следует более широко использовать комбинированные методы их минимизации и устранения, так как только предварительная оценка и применение оправданных методов управления кредитными рисками может обеспечить защиту от больших потерь хозяйственных субъектов аграрной сферы.

банковский риск, кредитование, управление рисками, банковский сектор, диверсификация, страхование, неопределенность

Рахіма Шукрадин кизи Байрамова, докторант
Азербайджанський університету кооперації, м.Баку, Азербайджан

Удосконалення управління банківськими ризиками при кредитуванні агропромислових підприємств

У статті розглядаються тенденції розвитку інструментів управління банківськими ризиками при кредитуванні агропромислових підприємств, пропонуються основні напрямки зниження рівня ризику і підвищення ефективності кредитування агропромислових виробників у сучасних умовах. Проаналізовано методичний підхід до розробки кредитної стратегії банку, що виходить із вимог державної політики щодо підтримки сільського товаровиробника. Визначено, що для підвищення ефективності кредитування аграрної сфери в умовах прояву ризиків слід більш широко використовувати комбіновані методи їх мінімізації та усунення, з урахуванням того, що лише попередня оцінка і застосування виправданих методів управління кредитними ризиками може забезпечити уникнення великих втрат господарських суб'єктів аграрної сфери.

банківський ризик, кредитування, управління ризиками, банківський сектор, диверсифікація, страхування, невизначеність

© Байрамова Рахима Шукрадин кызы, 2016